

Dvořák Symfonie 9 'Uit de Nieuwe Wereld'

Daniele Rustioni, dirigent
Rob van de Laar, hoorn

za 5, zo 6 januari
Het Concertgebouw

Uit de nieuwe wereld

Twee Amerikaanse symfonieën op het programma, maar geheel verschillend van aard. Waar Stravinsky zich vooral laat leiden door het oorlogsgeweld in de wereld, gaat Dvořák 50 jaar daarvoor helemaal op in alle kleurrijke facetten van de Amerikaanse traditionele muziek.

China, Lourdes en een pianoconcert

Toen Stravinsky in 1939 naar de Verenigde Staten vertrok, was dat definitief. Hij bleef er tot zijn dood wonen en liet zich in 1945 zelfs tot Amerikaans staatsburger naturaliseren. In de jaren direct daarvoor schreef hij zijn *Symfonie in 3 delen*, in opdracht van het New York Philharmonic Orchestra. Over de ideeën achter dit werk legde de componist nogal tegenstrijdige verklaringen af. Zo beweerde hij stellig dat de symfonie geen enkele programmatische inhoud had. Maar in de toelichting die hij schreef voor de première, geeft hij toe dat de heftige gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog hun sporen hadden nagelaten in de muziek. Zo was het 1e deel geïnspireerd op een film over de oorlogstechniek van de verschroeide aarde, die de Japanners in China hadden toegepast. Het soms straffe ritme in het laatste deel haalde hij uit beelden van marcherende Duitse militairen zoals die in bioscoopjournaals werden vertoond. Er speelt echter meer in deze symfonie. Zo gebruikte Stravinsky voor het 1e deel schetsen voor een nooit voltooid pianoconcert, wat de prominente pianopartij verklaart. In het 2e deel speelt de harp een vooraanstaande rol. Ooit had Stravinsky het idee om filmmuziek te maken bij *The Song of Bernadette* over de Mariaverschijningen in Lourdes. Het is er nooit van gekomen, al schreef hij als proef wel enkele maten bij de scène waarin Maria daadwerkelijk verschijnt. Die noten kregen later een plek in het 2e deel van de symfonie. En laat je niet afleiden door de militaire marsritmes die het laatste deel lijken te domineren. Veel sterker zijn de onregelmatige accenten die bijna doen denken aan de roemruchte *Le Sacre du Printemps* van meer dan 30 jaar daarvoor. Maar waar ze toen nog provocerend waren, zijn ze hier organisch opgenomen in de vloeiende beweging van het steeds variërende ritme.

Mopperende vader

Zo ervaren als Stravinsky was toen hij zijn *Symfonie in 3 delen* schreef, zo groen was de 18-jarige Richard Strauss ten tijde van zijn *Eerste hoornconcert*. Zijn vader was eerste hoornist van het hoforkest van München en één van de beste hoornisten van zijn tijd, die zijn zoon met strakke hand in de muziek inwijdde. Het *Eerste hoornconcert* was niet de allereerste compositie uit Strauss' jonge jaren, maar wel één van zijn beste vroege werken. Hiermee zette hij zijn nukkige oude vader een aardige hak. Het concert heeft een stevige virtuoze hoornpartij, die ook op een modern instrument de nodige vaardigheid vereist. Maar Strauss schreef de solopartij voor Waldhorn, de natuurhoorn die in zijn tijd langzamerhand in onbruik raakte, maar waar zijn vader nog wel het liefst op speelde. Het hoornconcert is misschien theoretisch gezien wel, maar praktisch gezien vrijwel onmogelijk te spelen op natuurhoorn. Zus Johanna herinnerde zich dat vader Strauss zich regelmatig stuk beet op het werk dat zijn zoon voor hem geschreven had en mopperde over de onspeelbaarheid ervan op natuurhoorn. In het openbaar heeft hij zich er dan ook nooit aan gewaagd, al speelde hij het zo nu en dan in de kleine familiekring. Het mag dan een uiterst lastig stuk zijn van een jonge componist volop in ontwikkeling, met dit *Eerste hoornconcert* schreef Strauss wel een schitterend klein meesterwerk. Geen dramatische, post-romantische muziek zoals hij later zou componeren, maar een uiterst vrolijke en frisse compositie waarin hij onbekommerd terugkijkt naar vroegere helden zoals Schumann en Mendelssohn, en zelfs een knipoog aan Mozart en diens befaamde hoornconcerten geeft.

Goin' home

Net als Stravinsky kwam Antonín Dvořák op rijpere leeftijd naar Amerika. Maar waar het voor Stravinsky zijn nieuwe vaderland werd, was het voor Dvořák een halve eeuw daarvoor slechts een tijdelijke verblijfplaats. Hij was enkele jaren directeur van het conservatorium van New York, voordat hij, gedreven door heimwee, weer terugkeerde naar zijn geliefde Tsjechië. In die jaren zoog hij alle muziek van de Nieuwe Wereld intens in zich op. Het meest Europees was nog de 'Yankee' volksmuziek, veelal geënt op volksmelodieën uit Engeland, Schotland en Ierland. Veel spannender was de muziek van de zwarte bevolking waar hij deels mee kennismakte via de

enkele zwarte studenten aan het conservatorium. Ook de muziek van de oorspronkelijke bewoners had zijn grote belangstelling. Niet voor niets stond in zijn kast het boek *Über die Musik der Nordamerikanischen Wilden* van Theodor Baker. Een aantal keren maakte hij een show à la Buffalo Bill mee, compleet met zingende, dansende en elkaar bevechtende cowboys en indianen. Al deze indrukken verwerkte hij in zijn *Negende symfonie* die hij, uiteraard zeer toepasselijk 'Uit de Nieuwe Wereld' noemde. In zijn uitwerking een degelijke klassieke symfonie, maar in zijn melodieën doordrenkt met Amerikaanse invloeden, al heeft hij ze niet direct bij naam genoemd. Regelmatig hoor je, overigens tussen alle Tsjechische thema's door, Engelse deuntjes of Indiaanse dansen. Het meest voor de hand is natuurlijk de beroemde langzame melodie voor althobo uit het 2e deel. Het is zelfs een bekende spiritual: Goin' home. Daar zit echter een klein addertje onder het gras. Want het was Dvořák's leerling op het New Yorkse conservatorium William Arms Fisher die in zijn bundel spirituals dit lied opnam, en erbij vermeldde dat de melodie uit de symfonie van zijn leermeester kwam. In latere uitgaven verdween die verwijzing bij het lied en zo ontstond de mythe dat Dvořák een originele spiritual voor zijn symfonie had gebruikt. Waar de melodie dan vandaan komt? Enkele Tsjechische musicologen hebben er een Boheems slaapliedje in herkend. Het hemd was toch nader dan de rok ...

Tekst: Kees Wisse

Biografieën

Daniele Rustioni, dirigent

The Times schreef enkele jaren geleden over de jonge Italiaanse dirigent Daniele Rustioni: 'Zonder twijfel een opkomend talent dat is voorbestemd tot grote dingen.' Die voorspelling heeft hij in de afgelopen seizoenen meer dan waargemaakt. Hij dirigeerde het Bayerische Staatsorchester München, het London Philharmonic Orchestra en het Symfonieorkest van Tokyo, om er maar enkele te noemen. Ook in de opera vierde hij triomfen. Zo leidde hij producties bij beroemde operahuizen als Covent Garden in Londen, het Teatro alla Scala in Milaan, de Staatsoper Berlin en de Metropolitan Opera in New York. Momenteel is hij chef-dirigent van de Opéra National de Lyon en het Orchestra della Toscana. Met dat laatste ensemble maakte hij een bijzondere opname met onbekende Italiaanse symfonische muziek van de afgelopen eeuw. Daniele Rustioni begon zijn carrière overigens niet als dirigent, maar als organist en pianist. Iets daarvan heeft hij behouden, al is het maar ter relativering van zijn succes als dirigent: 'Bijna dagelijks speel ik even Bach. Het is een soort loutering tegenover al mijn "zondige" opera-activiteiten.'

Rob van de Laar, hoorn

Als kind droomde Rob van de Laar over een carrière als voetballer bij club Helmond Sport in zijn geboorteplaats. Maar stammend uit een zeer muzikale familie werd het de muziek, eerst accordeon, maar al snel de hoorn. Nog maar 19 jaar was hij toen hij werd aangenomen bij het Residentie Orkest en enkele jaren later als solohoornist bij Het Gelders Orkest. Momenteel heeft hij diezelfde positie bij het Mozarteumorchester in Salzburg. Als solist was hij te horen bij onder meer het (toen nog) Brabants Orkest, Het Gelders Orkest en de Anhaltische Philharmonie Dessau. Ook op het gebied van kamermuziek heeft hij zijn sporen verdiend met optredens bij het Orlando Festival en het Grachtenfestival. Grote erkenning voor zijn succes als hoornist was voor Rob van de Laar de toekenning van de Nederlandse Muziekprijs in 2017. Volgens Rob van de Laar is een concert in de breedste zin van het woord 'het samen geconcentreerd beleven van geweldige, live gespeelde muziek. Even geen telefoon en twitter, maar rust, contemplatie en een boodschap die dieper gaat dan 140 tekens. Luisteren in plaats van roepen.'

Beluister gratis onze playlist op [24classics.com](https://www.24classics.com)

Wilt u vast een voorproefje van het concert dat u gaat bezoeken? Luister via [24classics.com](https://www.24classics.com) of de 24classics-app gratis naar onze playlist *Orkest* met een steeds wisselende selectie van de werken die wij dit seizoen spelen.

Zit u op de winnende stoel?

Elke bezoeker van onze concerten in Het Concertgebouw kan op de winnende stoel zitten. Met uw plaatsbewijs maakt u kans op twee gratis concertkaarten. Kijk op de donderdag na het concert op [orkest.nl/stoel](https://www.orkest.nl/stoel) of uw stoel het winnende nummer heeft.

Word nu ook Vriend

Grote kans dat u naast één van onze Vrienden zit. Deze heeft dit concert met een jaarlijkse bijdrage mede mogelijk gemaakt. Vrienden dragen bij aan de toekomst van onze orkesten. Als Vriend bent u belangrijk voor ons. Daarom nodigen wij nieuwe Vrienden uit voor een rondleiding in de NedPhO-Koepel en kunnen Vrienden na afloop van exclusieve Vriendenconcerten kennismaken met de musici. Geïnteresseerd? Kom eens langs bij de Vriendenbalie in Het Concertgebouw of de Philharmonie Haarlem en ontmoet andere Vrienden. Ook kunt u contact opnemen via vrienden@nedpho.nl | 020 521 75 28.

Programma

Igor Stravinsky (1882 - 1971)

Symfonie in 3 delen (1945)

Ouverture: Allegro
Andante – Interlude
Con moto

Richard Strauss (1864 - 1949)

Hoorncconcert nr. 1 in Es,
op. 11 (1883)

Allegro
Andante
Rondo: allegro

Pauze

Antonín Dvořák (1841 - 1904)

Symfonie nr. 9 in e, op. 95
'Uit de nieuwe wereld' (1893)

Adagio - Allegro molto
Largo
Scherzo: Molto vivace
Allegro con fuoco

Nederlands

Philharmonisch Orkest

Daniele Rustioni, dirigent
Rob van de Laar, hoorn

za 5 januari 2019, 20.15 u
(einde concert ca. 22.00 u)

Het Concertgebouw
zo 6 januari 2019, 14.15 u
(einde concert ca. 16.00 u)
Het Concertgebouw

Wolfgang-app

Bij dit concert kunt u gebruik maken van Wolfgang: een smartphoneapp voor klassieke muziek. Terwijl het orkest Dvořák's *Symfonie nr. 9* speelt, leest u op de Wolfgang-app wat er, precies op dat moment, gebeurt in de muziek. Wolfgang vertelt in korte, goed getimedede zinnen; af en toe een blik op uw smartphone is voldoende. De app is zo ontworpen dat u anderen niet afleidt van de muziek. Rob Streevelaar, algemeen directeur Nederlands Philharmonisch Orkest|Nederlands Kamerorkest, raadt u de app van harte aan: 'Op een mooie en eenvoudige manier licht Wolfgang tijdens het luisteren de muziek toe, en kan zo de beleving van het concert verrijken.'

Downloaden

Download Wolfgang (iPhone en Android) gratis in de app stores of via wolfgangapp.nl. Start Wolfgang voor het concert en zet uw telefoon op stil. Maak verbinding met het wifi-netwerk van Wolfgang. wifi-login **Wolfgang** | wachtwoord **wolfgang**

